

ראש השנה בצל הקודש

מתוך פרקי תולדות – בלהבת אש

רבינו הק' בעל ה"להבת דוד"

נכתב ע"י הרה"ח ר' דוד אילנברג שליט"א

ראש השנה מאז ומתמיד, היה אחד מרגעי השיא במחיצתו של רבינו, מטבעם של דברים, חג זה שאינו יום אחד אלא יומים, ולאו בסתם זמן אלא בימים הנוראים, בפתחה של שנה חדשה, היה יומא דצלואא, כאשר אותם כל אותם שעות מהוות חטיבה אחת של יראה ושמחה, תפילה ודביקות. אפשר אולי שזמנים אלו היו הגדולים מכולם בחצרו של רבינו. חסידים רבים התקבצו ובאו מכל רחבי הארץ, ¹ לשהות במחיצתו ביום קדוש זה, להתעורר מהתפילות המרטיטות, לענוד להם פרקליט ומליץ-יושר, אשר יעמוד עבורם לפני דר מרום שימליץ יושר בעדם. חסידים שאבו מהתעוררות והתשובה ומכל עבודת הקודש בימים אלו חיות דקדושה לכל השנה, עד שבמשך כל השנה נכרה אצל רבים מהם, המתנה וציפיה ממש בערגה וכיסופין לימים הנוראים, בהם חזו בעבודת קדשו של רבינו שסחף עמו את כל המצויים בבית מדרשו, לספירות עילאות של תפילה ותחנונים, זמירות שירות ותשבחות, קבלת עול מלכותו ית', וצימאון לקל חי.

תפלותיו של רבינו ששם יצא להם, ספוגים ביראה ובדביקות, בהשתפכות הנפש בקדושה ובטהרה, מסורת היו בידיו עשרות בשנים, עוד משעה שנתמנה לכך ע"י אביו מרן הקוה"ט, ששימש אצלו בחייו כבעל תפילה במעריב ובמוספין, דליים של אהבה ויראה, מתיקות ונעימות, אפשר היה לדלות מהם, באחד השנים כשרבינו לא חש בטוב, ניגש אחר הסליחות אל מרן הקוה"ט זי"ע והזכיר עצמו לפניו, שיחזרו אליו הכוחות, ויוכל להתפלל כשליח צבור בראש השנה, נענה מרן זי"ע ואמר: ודאי ידוע לך על אבי הרה"ק רבי ירחמיאל צבי משדליץ זי"ע, שנעימות תפילותיו טבועים היו בו מצעירותו, ושנה אחת נפל למשכב, ואמו הרבנית חילתה פניו של זקנו בעל ה"דברי בינה", כי בשנה זו יוותר, ולא ישלח אותו לגשת לפני העמוד, אך בעל ה"דברי בינה" לא הסכים, ואמר לה: בפמליא של מעלה עומדים ומצפים לתפלתו, ואיך אמנע אני זאת, רמז ברור נמצא בתשובתו, כי גם לתפלתו הנעימה של רבינו מצפים בשמים, ואמנם עד ראש השנה שב רבינו לכוחות, כאשר היתה באמנה עמו,

¹ היו יהודים באים בשנים, שבראש השנה עצמו עשו דרכם משך קילומטרים רבים ברגל, על מנת לשמוע את רבינו בתפלתו, ויזכרו לטוב הרה"ח ר' שלמה רבינוביץ זצ"ל (נין בן אחר בן ל"תפארת שלמה") שהגיע מרמת גן, הר"ר אברהם אוקסנהרן (מיוצאי העיר לאשיץ בפולין) שהגיע מפאתי העיר בשכון ה', והרה"ח ר' בעריש גוטליב ועוד אחרים, יעמוד זכר כולם לטובה.

ביתר שאת הגיעו הדברים מעת החל בהנהגה, אולם רבינו התבטא כי מאז קיבל הנשיאות הוקל מעליו, וחש כיצד החסידים העומדים בעזרה, מטיבים ונותנים בידו כח, להיות טופח על מנת להטפח.

סיפר הרה"ג ר' מנחם דוד זיכרמן שליט"א: באחת השנים האחרונות לחיי אביו, קודם התקיעות ביקשו ממנו מאוד בני המשפחה והגבאים שיטעום מעט או לפחות ישתה משהו, מחמת חולשתו הגדולה, אך רבינו סירב בתוקף, ואף הרבנית ע"ה ניסתה לבקשו בלא הואיל. לפיכך קראו לבנו רבינו שידבר על לב אביו, ניגש רבינו לאביו והתחנן בפניו כי יואיל לטעום משהו בכדי לחזק את גופו החלוש. אך אביו המשיך וסירב בתוקף. משכך הסביר לו ה'להבת דוד', שהיות והוא בעל התפילה בתפילת מוסף, והגבאים שיודעים שהרבי לא טעם מאומה במשך כל היום, מזרזים ומפצירים בו לסיים במהירות, ואינו יכול להתפלל במתינות ובכוונה כדרכו. מיד לשמע הדברים, חרג אביו האדמו"ר הקוה"ט ממנהגו, להסכים לשמוע קידוש, ושתה כוס תה. לפליאת סובביו, שהורגלו לראותו מתעקש ועומד על שלו בתוקף. וכאן לגודל רצונו שבנו יתפלל לפני העמוד כדבעי, ויתר על הנהגתו הקבועה.

נוכח ההתעוררות העילאה שחשו הכל במחיצתו של רבינו, לא יפלא כי הכל בקשו להשתתף ולזכות לכך, גם בזמנים שנערמו בדרכם קשיים. אף רבינו עצמו הורה ועודד לכך, נביא בזה שני סיפורים מנוגדים, הקשורים לנסיעה אל רבינו בראש השנה. בשנות ההנהגה הראשונות היה נהוג, שבימי הסליחות או בין כסא לעשור היה רבינו פוקד את קבר רחל אמנו, לתפילת מנחה ושופך שם צקון לחשו (מנהג זה נמשך עד תשנ"ד - נ"ה עד שבעטיו של הסכם אוסלו באותם שנים, לא ניתן היה להגיע לציונה הקדוש) סיפר אחד מאנשי שלומנו, לאחר התפילה כשעבר הציבור ליטול שלום, בעודי חוכך בדעתי, האם לשתף את רבינו בהתלבטות שיש עמי, כי הנה קרוב אנוכי לפני שמחה בלידת בני בקרוב, ועל פי השערת הרופאים התאריך המשוער שמחשבים הם, יוצא ממש בראש השנה. והנה הגיע תורי לעבור לפני רבינו, ורבינו פונה אלי ושואל: בדעתך להגיע אי"ה לראש השנה? תיכף גוללתי את כל אשר על ליבי לפני רבינו, ורבינו נענה כי אין לי ממה לחשוש, ובידי לבא לחוג את החג במחיצתו, אף הביע את דעתו, כי יהא בידי ללות את אשתי בבא העת ללידת הבן לבית הרפואה. מה מאד שמחתי לשהות בימים הנוראים בצל רבינו, ולהתעלות בהוי ספוג קדושה וטהרה, תפילה וזמרה, בהתעוררות ורוממות הרוח.

לעומת זאת סיפר הרה"ח ר' ברוך טוסיג, שנה אחת, אף זאת קרה בקבר רחל בנסיעתו של רבינו שם כמידי שנה, כשעברתי לפני רבינו, הזכרתי עצמי שאשתי עומדת לפני לידה, ואמנם רצוני עז להשתתף בראש השנה בצל רבינו, רבינו התערער קמעא, והורה לי להשאר בביתי, אנכי ששמעתי כי פעם אחת הורה רבינו לאברך לפני לידת בנו, שיכול לבא לחג, שטחתי בקשתי שכפי שהזכרתי, אדרבה ברצוני להסתופף בחג בצל רבינו, ואם בידו של רבינו לומר או לברך שהלידה לא תארע בו, משתוקק אנוכי לבא. תשובתו של רבינו נאמרה בנחרצות: אסור לדחות את הקץ, אין מן הצורך כי כדבריו כן היה ובר"ה נולד לי בני יצחק למז"ט.

ושוב מעשה באחד מאנשי שלומנו שבערב ראש השנה עצמו, בעודו מתכוון ועורך הכנותיו לנסוע מעירו להסתופף בראש השנה בצל רבינו, והנה תקפו את אשתו צירים, בימים שנחשב היה קודם הזמן, התקשר האברך אל רבינו, ורבינו שהכירו היטב, וידע עד כמה משתוקק לחוג את ראש השנה במחיצתו, פנה אל האברך וברכו שילך הכל כשורה, ועודדו כי בשעות אלו עליו לסייע למען זוגתו בכל מה שנצרך, ודאי ברצונך לשהות עמי, על כן עצתי לך, כי בשמונה עשרה בברכה ראשונה תעלה במחשבתך אותי בתפלה, להתקשר עמי, ובלי נדר גם אני בתפילתי אכווין עליך ותעמוד אצלי לזכרון. ויהא לך כתיבה וחתימה טובה.

ראש השנה

טרם ינטו צללי ערב, נכנס רבינו אל בית המדרש המלא מפה אל פה, כאשר כולו אומר חרדת קודש ויראה עילאה, וניגש לפני התיבה לתפלת מנחה אחרונה של השנה. את המורא ופחד ניתן היה היטב להבחין על פניו, וסביבו נשערה מאד בכח השפעתו עת בא להתפלל תפלת המנחה, התפלה האחרונה בשנה, וכמ"ש צדיקים על דברי המשנה 'מי שאבד חותמו ממתנים לו עד הערב', והיינו ערב שבת, ערב ראש החודש, וערב ראש השנה, את תפילה זו היה הרבי מתפלל בחיל ובהתעוררות רבתי, בהשתפך נפשו מעין תפלת נעילה, ואם בכל ערב שבת היה קולו מתנשא ברמה בקול חוצב, אזי בזמן מסוגל זה היה ביתר שאת ויתר עוז, עריבות התפילה שלעתים השתנקה בבכי, ולעתים התנשאה בשאגה, עוררה כל לב, ברגעים האחרונים של השנה.

לאחר תפילת מנחה התיישב רבינו ואמר את הפיט, 'אחות קטנה' ... 'תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה', היו שנים שלאחר מכן פתח רבינו בתפלת הרבי ר' אלימלך, 'יהי רצון האמיתי, לחלות ולחנן פני דר עליון שישגר תפילתנו בפניו, בהני ב' יומי דצלותא.

החסידיים היו מתעטפים בטלית, לקראת תפילת מנחה ולאחריה בתפלת מעריב של ראש השנה, שהוסיף התחדשות ומשנה התעוררות לקראת הימים הנוראים, והשנה החדשה, על פי מה שמסופר בביאלא, מנהג זה יסודותו בהררי קודש מהרה"ק רבי נטע מחלם בעל נטע שעשועים זי"ע, שנהג כן אחריו הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע, לאחר שהסתלק הרה"ק רבי נטע זי"ע (וקבוצה נבחרת מחסידיו עברה ללענטשנא), רבינו עצמו נהג לחבוש 'רמולקא' לבנה שהיה לו מאביו הקוה"ט.

לתפלת ערבית של ליל ראש השנה, היה נכנס בארשת פנים מיוחדת, האומרת קבלת מלכות שמים באהבה, כשכל כולו מלא שמחה וחדוה. ונשמע קולו על פני כל היכל הקודש בעת אמירת פסוק 'שמע ישראל', בה קיבל על עצמו עול מלכות שמים באהבה ותשוקה עצומה.

רבינו היה ניגש לפני העמוד בראש השנה לתפלת מעריב ולתפלת המוספין, רבינו ידע היטב פרק בתפילה, ובנוסח, גם מי שלא נמנה על קהל החסידים יכל היטב להכיר את נוסח התפילה המיוחד של הימים הנוראים, משתקף היטב בכל תיבה ותיבה, אמנם יתר על כן היה עמו תנועה מיוחדת, שנלוית עמו בנעימה מיוחדת, קולו החזק והברור, שנשמע היטב בכל חלל בית המדרש ואף מחוצה לה, בהשתפכות הנפש, עורר נימים חבויים בלב, וסחף אחריו את כל הצבור לגבהים של התרוממות הרוח, און ביאלה האט זיך געדאוונט "ראש השנה", היינו שהתפלה משכה עמה את כל המצוים בבית המדרש, וקולם נשמע היטב בקול רם, אורית התפילה שררה בכל מהלך החג, בלילה וביום שאחריה, ורוב הקהל היה מקשיב לחזרת הש"ץ מתוך הבטה במחזור, לעקוב אחר כל תיבה ותיבה, יוצאת מפורש מפי רבינו זי"ע, ממש חבל היה לרבים לאבד אף תיבה אחת, וכולם התמוגגו למשמע אוזן, וייחדו לב ונפש לשמוע את הנוסח בנעימה קדושה.

לאחר תפלת הלחש שהתארכה כרבע שעה, בכובד ראש, כאושת הנוסח נשמעים מעט מפה ומשם, מפיהם של המתפללים, מבט אל פניהם גילה עד כמה שקועים הם בתפילה, והנה פוסע רבינו לאחוריו, ושב אל מקומו, ופתח באמירת "לדוד מזמור", היו אלו רגעים מרוממים שאפפו את בית המדרש, לשמע קול רבינו בנעימה המיוחדת באמירת 'לדוד מזמור', בה השתפך נפשו בקול נעים ובמתיקות יתירה, בהמליכו את ה' צבקות על כל הבריא, תבל ויושבי בה.²

סיפר כ"ק אדמו"ר מביאלה פרשיסחא שליט"א, כי בשנת תשכ"ו לאחר שרבינו ניגש לפני העמוד אצל אביו הקוה"ט, נוכח ההתעוררות הנפלאה שאחזה בציבור, הנה לאחר שנכנס מרן הקוה"ט אל שולחנו הטהור וערך קידוש, נטל ידיו אכל מעט חלה ואחריה את הסימנים, הורה לבנו רבינו שיחזור ויאמר שוב את הפרק "לדוד מזמור" חזן וקהל, וכמעשהו בראשונה אמרה בהתעוררות, והייתה נייחא לפני אביו.

לקראת סיום הפרק, עלו ובאו מכל ביהמ"ד עוד ועוד מתפללים, שהקיפו את רבינו כגורן שורות שורות לקראת ה"קדיש", שבכל שנה התחדש בניגון חדש, מדי שנה ניכרה ציפיה דרוכה לקראת ניגון הקדיש, שנשא בכנפיו והפיח רוח שמחה. בפולין היו חסידים אומרים, כי בקבלת הפנים שהיו עורכים לקראת המלך ניגנו תמיד 'וואלס' חדש, כזו היתה ההרגשה בשעה זו, עומדים אנו בפתחה של שנה חדשה, מקבלים אנו עול מלכות שמים ברצון, הבריאה מתחדשת, ואנו ישראל עם קרובו ממליכים אותו על כל הבריא.³

² פנים חדשות קיבל מזמור זה במשנתו של רבינו, כאשר ביאר כי מה שמובא בשם האריז"ל שאמירת מזמור זה מסוגל לפרנסה, הוא משום שבמזמור זה ממליכים את הבורא ית' ומאמינים שהכל שייך אליו, כנאמר "לה' הארץ ומלואה", והמגיע למדרגת אמונה זו להאמין שהכל שלו ית', ודאי זוכה לפרנסה בהרחבה.

לאחריה נעמד רבינו על מקומו, וכל הקהל עוברים לפניו כבני מרון, לברך ולהתברך ב'לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים', ופנים אחרות היו לו, אם עד עתה להטו פניו עד שאדמו מרוב יראה ריכוז וכוונה, לבשה אותו רוח חדוה, בתנועה האופיינית לו בירך כל אחד ואחד בזריזות ובקול, וכל אחד חש שמברכו מעומק לבו. ולאחר שעה קלה סיים ופנה אל חדרו הקדוש, ולמד משניות ראש השנה. כשביני לביני התאספו עוד שכנים וקרובים שהתאספו ובאו להתברך בברכת השנים. רבים ציינו כי את הדריכות שהיתה מנת חלקו של רבינו, לקראת החלק הבא ביום, והייתה אופיינית לו תמיד, אך בראש השנה בלטה ביתר משנה. ביום גדול ונורא, שכה הרבה יש להספיק בו, כל רגע ורגע חשוב בו.

רישומם של שתי שעות אלו במחיצתו של רבינו חלחלה ללב רבים, ונטעה בהם משמעות של התעוררות ערגה וכיסופים, לקראת היוםיים הבאים של ימי ראש השנה, טענה את ליבם, ומילאה אותו, כל אחד לפי דרכו והכנתו לקראת השנה הבעל"ט. לתאר את התחושה שחשו רבים באותה עת, עולה מאליה לשון קדשו של דוד המלך (תנא דבי אליהו) 'אני שמחתי מתוך יראתי, ויראתי מתוך שמחתי', היראה העילאה לצד אימת הדין שרחפו בחלל, התמזגו היטב בשמחה וחדוה בקבלת מלכותו ברצון, אלו וגם אלו השתקפו היטב בדרכו של רבינו בהאי יומא, הנעימה המרטיטה לצד הניגונים השונים, מהם תנועות נוסח, ומהם ניגונים של שמחה, הביאו והעלו את קהל הקודש, לרגעים של "ואני קרבת אלוקים לי טוב"⁴

אם מלפנים בהיות מקדש על היכלו היתה ירושלים, למקום בו התמזגו שני כוחות אלו: היראה, והשמחה - בשלימות, מסטרא חדא בהר ה' יראה, וכשמה ירושלים יראה שלימה, הרי מאידך גיסא היתה היא משוש כל הארץ, אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין, והרגשה מעין זאת היתה בפתחם של הימים הנוראים, לחוסים בצל קדשו של רבינו, גם יראתי בפצותי שיח להשחיל, ומאידך ישמחו

³ במשך שעות רבות ראו אברכים חוזרים על הניגון, מאליו הניגון שהתנגן כמו נשא בשורה חדשה. והביא אברכים לצאת שוב במעגל או באמצע הסעודה. היו גם שנים שפחות, אך גם בהם כשרבינו ניגן אותו הוא סחף עמו את הקהל, לשעות של חדוה וקרבת אלוקים.

⁴ וראה בספר דעת משה, קאזניץ, לר"ח אלול שכתב: הגם שהוא יום הדין, מכל מקום יום קדוש וטהור הוא, ובודאי יש בו שמחה ג"כ, וזכורני כד הוינא טליא, הייתי תמיד מתמה עצמי על כבוד הרה"ק אאמו"ר זצלה"ה [המגיד מקאזניץ] שבראש השנה היה שמח למאד, ולכאורה ביום ההוא לשמחה מה הוא עושה? אמנם הוא הדבר אשר דברנו, מחמת שהוא ראשית השנה, יורד בו קדושה וטהרה וכל טוב לימי השנה.

השמים ותגל הארץ כי בא לשפוט הארץ, ובהכרזת המלוכה שמחו במלכותו, וכמ"ש חדות ה' היא מעוזכם

לאחר שעה ומחצה, החלו נקבצים ובאים חסידים ובחורים לביתו של רבינו, שם נערך חלקו השני של שולחנו הטהור, לבאים בשעה זו היה הרבי טובל חלה בדבש, וכשנתנה ביטא בהטעמה "שנה טובה ומתוקה"

עתים היה חוזר מה שפירש זקנו הק' בספר תולדות אדם בדבר משמעות הלשון 'שנה טובה ומתוקה', כי הן אמת כי הכל הוא לטובה, כמו שהיה נחום איש גם זו אומר, ואולם מתפללים שתהא השנה טובה ומתוקה, שהטוב יהא בנגלה בלא רע שתכילתו טובה אלא מתוק טוב בעצם. בלא צורך עוד.

כיוצא בזה חזר לומר בשמו הק', כי הנה נוטלים תפוח שמטבעו כבר מתוק, ומטבילים אותו בדבש, והריהו משל להנהגה בדרך התורה הק', שהיא מתוקה מדבש ונפת צופים מטבעה, אף על פי כן כדי שיהא כל הדברים הנצרכים לעוסקים בה, יש להמתיק עוד בדבש, בני חיי ומזוני וכל טוב, לבל יהא להם מניעות, אדרבה יערב להם גם כל ארציות וגשמיות הנצרכים לה.

רבינו אמר שאצל צדיקים היה ענין מיוחד להזכיר את הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע בעל "קדושת לוי", סניגורן של ישראל, שגורם המתקת הדינים, ואמר כמה פעמים בשמו, דבריו הידועים "באין מליץ יושר, מול מגיד פשע", שאם מחזיק עצמו ל"אין", הרי זה עצמו מליץ יושר מול מגיד פשע.

וסיפר בשם קדמאי, ששנה אחת היתה מחיצת ברזל גדולה שנעשית ע"י קטרוגים של בעל המקטרג, ולא הועילו כל התפללות והתקיעות, אמנם כשפנה הרה"ק מברדיטשוב לילך לטבול קודם התקיעות, הכריזו בשמים "ער גייט" ותיכף מיעטו המחיצה, ודרכו של הברדיטשובער היתה כשנכנס לביהמ"ד לתקיעת שופר היו תוחב את השופרות באבנטו – ואמר רבינו, שכן גם היתה דרכו של זקנו בעל ה"דברי בינה" הרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלה זי"ע, שנכנס לתקיעות כשהשופרות תחובים באבנטו – ושוב הקטינו את המחיצה, וכן היה כשבירך לשמוע קול שופר הקטינו עוד עד שהסירו אותה לגמרי, וזכותו יגן עלינו כי הרה"ק היה רואה בכל דבר טובת ישראל.⁵

מעניין, שבכל שנה הרבה להזכיר בר"ה מזקנו ה"תולדות אדם" ושנה אחת הזכיר מה שמביא (תולדות אדם, משפטים) בשם היהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"ל שבכל ראש השנה השיג השגה חדשה איך לעבוד את השי"ת, עד שהיה נדמה לו שבכל העבודה בשנה שעברה, לא היה לו עדיין ידיעה כלל בעבודת ה', כי לגדלות הבורא אין חקר. עכ"ד וסיים רבינו: אין לי השגה בזקני הק'

⁵ בהקדמה לספר ואלה הדברים שנאמרו לדוד מהרה"ק רבי נתן דוד מפארצווע זצ"ל מביא סיפור ששמע מרבינו זי"ע שכאשר הרה"ק רבי נתן דוד בא לפני אביו בעל ה"דברי בינה" הרה"ק רבי יצחק יעקב מביאלה זי"ע לפני שהחל להיות בעל תוקע, אמר לו אביו זאת איך האב און גהוייבן צו בלוזון פארן בורא האב איך אף גיהערט צו בלוזון, היינו לדברי עוה"ז (מעת שהתחלתי לתקוע, הפסקתי להוציא רוח לעיני עוה"ז, כמו מאכלים או תה)

ובהשגותיו, אמנם כן הוא גם בפשטות, שבכל שנה יש התחדשות שלימה, ואח"כ התבטא ידוע מזקני שעמל הרבה בענין זה של התחדשות.

עוד הזכיר בשם ה'תולדות אדם' על כפל הלשון 'שנהיה לראש ולא לזנב', כי הנה הכל הוא מאת הבורא ית"ש ראש וראשון, ואולם יש מעלות שאם אדם זוכה להם כמו עשירות או חכמה, שעלולים להביאו להתנשאות או מכשול, ותפלתנו שנזכה לאותה מעלה, בלי להיכשל בפחיתות בעקבותיה, וע"י שמכוין שהכל הוא מהשי"ת כמ"ש וה' בראשם, שבידו לחזק ולגדל לכל, ומידך נתננו לך, לא יפול בחלקנו זנב, להתנשאות או להיכשל.

ופירש עוד על מה שמתפללים 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', כי הנה ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה, ונמנו וגמרו טוב לו לאדם שלא נברא, וא"כ על כרחך אתה חי ואלא כי הוא רצון העליון, וזהו זכרנו לחיים כי אתה הוא מלך חפץ בחיים, אתה בראת, והוא כביכול החפץ מאתו.

לאחר שזמרו כמה ניגונים על ראש השנה בהתעוררות ושמחה, כשביניהם בלט הניגון החדש ששוררו על קדיש, ניגנו את השיר החדש שישוררו מחר על "מכלכל חיים בחדס". שני ניגונים חדשים התחדשו בכל שנה, האחד על 'קדיש', והשני על 'מכלכל חיים בחדס', כאשר אחד מהם, בדרך כלל המובחר מביניהם, שימש בשנה הבאה כל שבת כניגון על 'מנחה ושמחה', בשנה אחת התבטא רבינו בדרך צחות כאשר הוא "מכלכל חיים בחדס", אזי הוא "מנחה ושמחה אור ליהודים". אחר ברכת המזון יצא רבינו בריקוד עם כל הקהל, בניגון 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו',

השכם בבוקר הגיע רבינו לבית מדרש, תיכן צעדיו לבית הטבילה, טבל עלה ונסתפג, ונכנס לחדרו הק', שם ערך הכנותיו בתפילה ובלימוד לקראת התפלה, בשעה 7:00 נצב רבינו בפתח בית המדרש, והחזן פתח ב"אדון עולם", לאחריו פתח רבינו בברכת השחר, ואחריו החזן.

רבינו אחז צדיק דרכו, שהיה מתפלל כל התפילה בקול רם, אם במשך השנה היתה נעימתו בנוסח רבוה"ק מביאלא, הרי שבראש השנה היה מתפלל בתנועה של הימים הנוראים. נוסח התפילה מושתת כפי הנעימה שנהוג אצל בעלי התפילה לסיים כל פרק מפסוקי דזמרה, אמנם רבינו הטעִימו, באופן שכל חלק כלל שתי תנועות, ואם נוסח זה היה מתפלל בקול את כל הקרבנות, וביחוד בפסוקי דזמרה.

ענין זה לכיוון ולהאריך בפסוקי דזמרה, יסודתו בהררי קודש, כפי שכתבו בסה"ק (יושר דברי אמת) : זל"ק, ועוד צריך אני לעורר, ולהזכיר, ולהזהיר, אף שכבר ידוע הוא לך, אבל להזכיר אני צריך, בענין התפלות של ראש השנה ויום הכפורים, שהעולם אומרים אותם בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפלות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפלה הסדורה, בקרבנות פסוקי דזמרה, וקריאת שמע, ותפלה, הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר, וזה רק התוספות,

ולא יקובל התוספות בלתי העיקר, ובדרושים של הרבי ר' בער זלה"ה יש שם דרוש ארוך... בפרט ביום נורא כזה, צריך לשים נפשו בכפו לכוונת התיבות והאותיות כידוע, וכמו שכתבתי לעיל, בזה מעלים התפלות של כל השנה, כידוע מכל הספרים, ואין להאריך בזה.

לפיכך אם בכל שבת ושבת היתה דרכו של רבינו, שהיה מתחיל בתפילה, מעט קודם הציבור בחדרו הק', על מנת שיוכל להאריך בה יותר, ולביהמ"ד היה נכנס ל'נשמת', הרי שבראש השנה זמן שהכל חפצים ליראה את שמך, ומאריכים בפסוקי דזמרה, היה רבינו מתפלל עם הציבור, והיה קולו בקודש טופח על מנת להטפח, כשקהל הקודש מתנשא לעומתו, ומשמיעים קול, הקול עורר הכוונה, והיה בית המדרש רועש וגועש מנעימות קול התפילה.

לתפלת שחרית ל"המלך", נגשו הרה"ח ר' ישראל יוסף זולדן זצ"ל שבתפלתו שניחוח קדומים לה, עורר את כל הצבור, וביום ב' הרה"ח רבי יהודה מנשה שינפלד שליט"א שלצילי קולו מעשה ידי אמן, התעוררו רבים, הן בברכות קריאת שמע, בפרט ב"אהבה רבה" נשמע קולו בקודש של רבינו, ששקול היה כנגד קולם של כמה וכמה, התעוררות שהמשיכה מפסוקי דזמרה נתעלתה עוד ועוד, כל בית המדרש התנועע כגוש אחד, שקול התפלה בוקע ממנו, בנוסח ובהטעמה, בתשווקה ובהתעוררות, עד שהושלך הס, וכל הקהל נעמד בכובד ראש לתפילת הלחש לפני מלך.

גם בחזרת הש"ץ כשבעלי התפלה נשאו קולם בתפלה ובזמרה, ואמירת הפיוטים, נשמע קולו של רבינו היטב בחלל בית המדרש כמשתתף פעיל, מתחנן ומבקש, שר ומזמר, עד סיום תפלת שחרית.

בקריאת התורה עלה רבינו לעלית חמישי, כמובן שבקול התעוררות ובניגון הימים הנוראים. לאחריו הורה לעשות 'מי שברך' לכל בני ביתו, וחידוש היה בר"ה שהורה גם לערוך מי שברך לכל אחיו, ולראשי וצדיקי הדור. זהירות היתה שלא לומר ב'מי שברך', 'ביום הדין', תמיד היתה הזהירות לנקוט בלשון נקיה, ובפרט בזמנים אלו להזכיר דין היכן שאפשר אחרת, ועל כן נאמר 'בזה היום'.

בגמר תפלת שחרית וקריאת התורה, היה יורד לטבול ולהתקדש כמנהג אביו הק', שלכל דבר שבקדושה הקדים לה הכנה בטבילת מקוה, חלק מהקהל עשה בזמן זה קידוש למטה בחדרים וטעם מעט, אך רבינו עצמו לא טעם קודם, הדקות המעטות ביני וביני אחר הטבילה שמשו לכל אחד, לערוך הכנותיו קודם התקיעות, זה בלימוד הזה"ק וזה בלימוד אחר, או באמירת תהילים.

והנה נכנס רבינו לביהמ"ד ופניו להבים, פונה בפסיעותיו הנמרצות אל עבר הבימה, היה זה מהפעמים שאפשר היה תיכף לחוש, באוירה שהתפשטה מיד בחלל ביהמ"ד, זר לא יבין את זאת, כי את הקדושה והיראה שהשרה על כל סביביו, באותם רגעים נעלים, מעצם כניסתו ותואר פניו הקדושים, ניתן היה תיכף למשש בידים. בכל פעם שרבינו נכנס אל הצבור, בין עם זה לתפילה בין עם זה לשולחן הטהור, או אף במקומות זרים, היתה דמותו ההדורה משרה

יראת הכבוד, אך שני מעמדות בלטו מאד, בבחינה מסוימת היו הם השיא, בהשפעתם הניכרת בקרב אנשי שלומנו. הראשונה היתה בכניסתו במוצאי שבת יום ראשון לאמירת ה'סליחות', השניה בכניסתו לתקיעת שופר, פניו הקדושים בערו כלפידים ודומה היה שהשכינה שורה עליו, את ההתרגשות שאחזה בציבור, ניתן היה להרגיש בבת אחת, בלבבות פועמים עמדו הכל וכמו גלים של יראה והתעלות זרמו ועלו, ונשאו בכנפיהם חרדת הדין, קדושה וטהרה, ורגשי קרבת אלוקים.

והנה פותח רבינו רבינו בדברי התנא דבי אליהו, ⁶דברי סנגוריא על הכלל ועל הפרט, שנהגו רבוה"ק מביאלא לאומרם קודם התקיעות. נוכח פני אדני, רבנו של עולם! ראה נא בעניינינו, וריבה ריבנו, ויעלה עלבוננו לפניך, מה שנעשה לנו בכל שעה ושעה, וזכור כמה בעלי בתים יש בהם בישראל שאין להם פרנסה, ועוסקים בתורה בכל יום תמיד וכו', אבי שבשמים, זכור כמה אלמנות ויתומים שיש בהם בישראל שעוסקין בתורה ובמצות בכל יום תמיד" וכו'. בכל פעם שהיו רבינו מגיע לתיבות הללו [במקום אבי שבשמים] נהג לומר אבינו שבשמים, והיה מפרש דבריו באידיש טעטע און הימל, מרגע לרגע עלתה ההתעוררות מעלה מעלה, עד שבאחד מתוך כל אותם מקומות שנזכר בהם בפרק זה אבי שבשמים, פילחה שאגה עצומה את החלל אבינו שבשמים! טאטע און הימל! ופרץ בבכי כשאין בידו להמשיך, אוי! כמה טהורה היתה אותה שוועה זכה, כמה אמיתית כנה וטהורה, הס הושלך בקהל ובעיניהם של עשרות נקוו הדמעות, זעקה זו שנחצבה מעומק לבבו הטהור, הסירה את מעקשי הלב והעבירה רטט עצום בלב רובו ככולו, אצל רבים נפרץ הסכר, הדמעות התגלגלו, הכל חפצים ליראה את שמך ומי מעכב שאור שבעיסה מעכב, ואותו שעה נכנע השאור, ומשהמשיך רבינו בקולו הלאה בדברי התנא סחף עמו אחריו את הצבור שרבים הרגישו כי נטהר לבבם, שבים המה ברצון ומקבלים עליהם עול מלכותו ית'. עד ארגיעא המשיכו כל הקהל עד לאמירת יג' מידות שבאותו פרק, בקול רעש גדול בהתעוררות, עד שרבים אמרו כי מעמד התקיעות בביאלא היה לחרדת אלוקים.

סיים רבינו את דברי הסנגוריא של אליהו ופתח בדברי כיבושין, לקולו הרווי נעימה ודביקות עדיין נלוה הבכי, ובתנועה ששילבה בין הנוסח שנהג לומר דברי

⁶ עיין מ"ש בספר תפארת שלמה ראה: כמו שאמר אדומ"ו הרב הקדוש ר"מ מאפטא זי"ע כי צריך בימים הקדושים לזכור אליהו הנביא שיעורר האבות ויעלו התפלות לרצון כנ"ל. וזהו פעולת אליהו הנביא מעולם אצל כל ישיבות הצדיקים להעלות תורתם ותפלתם. וז"ש (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים וגו'. פי' שולח לכם אליהו הנביא להעלות התפלות שיהיו לפני בא יום ה', שיתפללו על אריכות הגלות וחורבן בהמ"ק, וזהו והשיב לב אבות על בנים, שהאבות הקדושים יסייעו לזה, כדברי אדומ"ו ר"מ הנ"ל.

תורה בכל פעם עם ניגון הימים הנוראים. פתח בדברי חז"ל פירשם בנעימה, פעמים רבות נהג להמשיך משל לבן מלך, בכל פעם באופן מעט שונה, אך הנקודה שביטא היתה דומה, במשל לבן שנתרחק מאביו ותעה בדרכו עד שנשכח ממנו זכרו, ועתה משתוקק לחזור ולראות פני אביו, ומשמיע קול זעקה למען יחון אותו אביו, ובזאת המשיך לעורר לבב הקהל הק', בדברות קדשו מלהבות אש, בדברים העומדים ברומו של עולם, הלא המה נדפסו ובאו עלי ספרא רבא הדין 'להבת דוד'. (אך כבר אמר אחד הצדיקים: את הניגון לא מוצאים בספר). לאחר מכן נאמרו הפסוקים 'למנצח', כבעל תוקע שימש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ורבינו כ"בעל מקרא'. תקיעה נשמע קולו של רבינו, ואחריו כל סדר התקיעות, ⁷ ומחיל אל חיל שוב נישא קולו של רבינו: אשרי --- העם יודעי תרועה! ה' --- באור פניך יהלכון! וקול רעמו הדהד בכל הבית, היה זה כרעם אחר הברק, וזרמי התעוררות מחודשים עלו וגאו בקרב הקהל.

לאחר שליוו את ספרי הקודש להיכל ורבינו נעמד על מקומו שטח בלחש את התפילה לשליח צבור נשא שוב את קולו --- יתגדל! --- ויתקדש! שמיה רבה ---! ⁸ משסיים את התיבות בניגון ובהטעמה "דאמירן בעלמא --- ואמרו אמן" עמדו הצבור לתפלת הלחש, משך זמן באימה וביראה בכובד ראש ובכוונה.

חזרת הש"ץ היתה מסכת ארוכה של עבודה והשתפכות הנפש בגיל ורעדה, ראשיתה בנוסחו המיוחד על "ברכת אבות", מכאן נשא כל חלק ופיוט גוון אחר. הבטה במחזור מגלה איך כל שטיקל וקטע, נשא עמו השראה אחרת, ואולם אף רק חלקים מהם עומדים היו בפני עצמם, כמקור עוצמה הנמסך בכל האיברים, שדי היה בעטיו לטרוח ולבא ממרחקים. כל חלק בנפרד ובפרט כשנחרזו אחד

⁷ כוונת התקיעות. חלק מכוונות תקיעת שופר קיבל רבינו מכ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע, כאשר עלה להקביל פניו, בתקופה ראשונה לאחר עלותו על כס האדמו"רות, אז שוחח עמו במשך שעה ארוכה בענייני כוונת התקיעות, בצאת רבינו כבדו מאד והתבטא: רואה אני כי יש המשך לאותו צדיק (היינו מרן הקוה"ט זי"ע מביאלא) ⁸ דל העט מלתאר, ומי שלא שמע קול תפלת רבינו, לא יבין מה החשיבות מלציין דוקא פסוק זה ולא אחר, לכל היותר יש שינוי מסוים בהבעת ניגונו, אבל מי ששמע את רבינו מבין תיכף את הכוונה, ולמותר לו הביאור, כשם שאנשי כנסת הגדולה תקנו חלקים בתפילה שמצויים בעשיה, אחרים בבריאה, ולמעלה מכך ביצירה ובאצילות, כך נראה בחוש שע"י ההתעוררות המחודשת בכל חלק וניגונו, העלה רבינו את כל הקהל עמו, כאחד הנכנס במשעולי הטרקלין ועובר מהיכל להיכל, מהתקיעות על לקראת המוסף, ומשם לתפלת הלחש. כך גם בהמשך על זה הדרך.

אחר משנהו שמשו פרק בהכתרת המלוכה. תפלה ותחנונים, שירה וזמרה, התמזגו והתרונו לפני מלך רם ונשא.

אותה שעה של התרוממות הרוח, דומה היתה לאותו אחד ששנזדמן לטרקלין וגילה לפניו מנגנים שונים, בנבל וכנור תוף ומחול ושאר כלי נגינה לרוב, שהפיקו צלילים ענוגים, עליהם מנצח אומן בהרמוניה מופלאה וקולם הנפלא פרטו על נשמתו, לרגע מצא עצמו משתפך בנפשו, ורגשות נשמתו בהמיה וערגה, וזמן מה אחר כך, משהתרונו הם בקול גילת ורנן, עלתה נפשו על גדותיו וכל אבריו עלצו וצהלו, מאלו ומאלו התמוגג עד לשד עצמותיו, והמה מילאו את אסמיו לימים רבים, על אותו הדרך נשזרו להם כל חלקי התפלה חלקם בערגה וחלקם בצלה, ומילאו את הנפש לכל השנה. וזכרם לא מש שנים רבות.

גולת הכותרת היתה בתפלת "ונתנה תוקף" כאשר כל הקהל עומדים גשים מול הקודש באימה לשכך כעס וחימה בתפילה ובנעימה, קול התפילה בקע רקיעים עד שהחל רבינו פותח בקול "ונתנה תוקף קדושת היום"---! , קול דממה השתרר בהיכל, וכל הציבור מטים אוזן לשמוע את קול רבינו מתנשא בנעימה קדושה, הנוסח יסודו בהררי קודש, כנוסחתו של בעל ה"מנחת אלעזר" ולמעלה בקודש, כל תיבה ומשמעותה, איזה התעוררות נרגשה, איזה השתפכות הנפש היתה זאת, כחיות הקודש שברעש גדול מתנשאים לעומת שרפים, עלה קולו רגע כמו מרעים - פולח כליות ולב, ומייד משוע ומפציר, התיבות מרטיטות ויותר מהם הפירוש החי שהוענק להם, בקדושה ובטהרה באימה וביראה, אותה שעה נכספה וגם כלתה נפשם של השומעים להתענג על ה' לשוב אליו בכל לב ובכל נפש. כך משך זמן מלא טעם, רווי התעוררות, מתיבה למשפט ולזה שאחריו. עד שהגיע ל"כבקרת רועה עדרו" ופתח בניגון התעוררות.

אחר התיבות "ותשובה ותפלה וצדקה" והמשך הפיוט, נישא קולו בשאגה עצומה 'ואתה הוא מלך אל חי וקים', מכאן ניתן האות, התפלה והשועה הזעקה והבכיה, הפכו לגלי שמחה, מכתירים אנו מלך חי וקיים בכתר מלוכה, דרי מעלה עם דרי מטה עולצים וגועשים, נוטלים את תפלות ישראל, ומעלים כעטרה למלך עליון, באותה שעה פצח רבינו בניגון של שמחה, והיה עומד ומקפץ, מפזז ומרקד בכל עוז, הרגלים כמו נישאו מאליהם, רבינו יצא מגדרו כולו לווהט ברשפי אש שלהבת י-ה, וכמצביא עליון הנצב בראש המחנה, וסביב לו כגורן אברכים ובחורים עומדים ומרקדים לכבוד ה', עד שאינם יודעים את נפשם. בתווך נצב רבינו בבחינת "ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'- וירא העם וירונו, כך שעה ארוכה בניגון מיוחד עד שנשמע קולו "בקודש", וכל הקהל פתח ואמר "כתר יתנו לך ה' אלוקינו"

מכאן עברו הדברים ל"מלכיות זכרונות ושופרות", תחילתם ב"היה עם פיפיות" וסופם ב"היום תאמצנו", ביני להם תקיעות השופר, "היום הרת עולם" ו"ארשת שפתינו" כל תיבה ומשמעותה, כל חלק והגוון אשר לו, רבינו מתחטא כבן לפני

אביו, בנעימה ובדבקות, וכל העם העם העומדים בעזרה מתרפרקים ומתרונים לקול התפלה הנכבד והנורא.

צדיקים קדמונים אמרו על דרגתו הנעלה של רבי, כי יכול הוא ליטול את נשמתו של אדם ממנו, לזככה ולטהרה, ולהחזירה לו נקיה וטהורה כבריה חדשה, והרגשה מעין זו חזרה על עצמה בכל שנה, באחד מהרגעים הנעלים של ראש השנה, בקרב רבים. - מילתא דפשיטא, שחלק ניכר היו תלוי במידת הכנתו ודרגתו של כל אחד - בכל פעם היה זה בפרק אחר, עתים באמירת תנא דבי אליהו, עתים בעת הדרשה ובפעמים אחרות ב'ונתנה תוקף', או בפרק אחר בתפילה, כאשר נזדעק רבינו בקולו הכובש, בזעקה כנה המפלחת כליות ולב, כשהוא מבקש להמשיך, אך קולו נשנק בבכי, נראה היה שרבינו מבקש להמשיך, אך קולו לא נשמע לו, ובהתרגשות שכל מי שהכירו, הכיר עד כמה היא פנימית, חצובה מעומק לבבו הטהור, וכביכול נכנע הוא למציאות, ומשך שהה קלה לא עצר רוח וגהה בבכי, ההתעורות באותה שעה הגיעה עד דכדוכה של נפש. בעיניהם של עשרות ממש נקוו דמעות. והיה בכך פירוש חדש למה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה כט יב) בכל מוספין כתיב 'והקרבתם', וכאן כתיב 'ועשיתם אשה', הא כיצד, אמר להן הקב"ה לישראל, בני, מעלה אני עליכם, כאלו היום נעשיתם לפני, כאילו היום בראתי אתכם בריה חדשה.